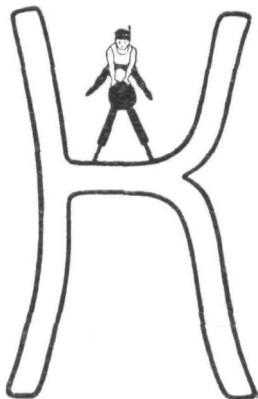

MARA LAMUTOVA:

Poljsko cvetje.

adar zagledam na jasni morski gladini osamljena čolna, ki plavata brez smotra v nedogled, se spomnim nehote vaju, draga otroka! Ne morem si kaj, da mi je duša otožna ob tem spominu . . . Zdaj, ko cvete in duhti vsa pokrajina in se love nad bogatim cvetjem pisani metulji, mi vasuje duša čestokrat pri vaju.

Žalostna je povest vajinega življenja: Zimskega dne je pripeljala bleda ženska nekaj tednov stara dvojčka, Filipa in Jakoba, v osamelo zagorsko vasico. Iz Trsta je prišla. Godrnjaje so jo sprejeli vaščani: »Zopet trije berači več!« je zavpil župan, ko je prinesla otročiča v hišo in ju položila na zape-

ček. Vsi trije so jokali.

In tista bleda žena je bila vajina mati, ona dva mala črviča pa vidva, draga otroka.

Odločili so vam zapuščeno kočo koncem sosedne vasi. Njeni prejšnji prebivalci so se izselili v Amerko. Nihče izmed njih se ni povrnil; pozabili so v visokih, gosposkih hišah na svoj uborni dom.

Pod tistim nehvaležno zabljenim krovom ste prebivali in uživali vso bedo ubožnih zemljanov. Sosedje so vam nastali s slamo hladna tla, dobra sosedja jo je pogrnila s staro rjuho in prinesla za odejo nekaj razcapane obleke; tako je bilo urejeno vaše prvo domovanje.

Hudo je gospodarila zima. Treba je bilo drv, treba hrane — a kje vzeti? — Sosedje so vam spočetka prinašali to in ono — a kmalu so se naveličali. »Pridi si iskat sama!« so veleli materi.

Trudnih korakov, s težkim srcem je odslej hodila od hiše do hiše, obetajoč, da spomladi s poljskim delom vse povrne. Skoro povsod je našla več pikrih besed nego darežljivosti.

Zaradi dolge in ostre zime so pošla vaščanom drva, da jih ni pri nobeni hiši preostajalo za vas.

Nekaj dni ste drgetali v mrazu. Mati je vaju tesno privijala k sebi in vaju ogrevala na svojih grudih. Ko pa le ni ponehal strupeni mraz, jo je premagala sila — šla je po kurjavo v grajski gozd. S premrtimi rokami je odgrebala sneg in izkopala suhljad. Zaletil jo je grajski hlapec. Prišel ji je za hrbtom. Z nečloveško sirovostjo ji potegne ruto z glave

in jo z nečem tako oklesti po glavi, da ji je kri curkoma tekla iz rane in rdečila sneg.

Polna težkih udarcev se je opotekala domov. Iz gozda sta jo spremljala hlapčeva kletvina in sirovi smeh. Še v daljavi je odmevalo: tatica ... tatica ... tica ...

Prišedši domov, je obležala.

Oče župan so še tisti dan zvedeli o tej stvari in so šli sami k vam. Bili so na glasu kot hrastova grča, a pri pogledu na onemoglo Marjeto — tako se je zvala vajina mati — se jim je omehčalo srce. Iz lepa so jo posvarili, češ, prosila bi bila v gradu; tatu nihče ne trpi v svojem lesu. Obljubili so ji tudi pomoč v osebi stare Kožulinke, občinske sirote. Še tisto popoldne je prišla nadušljiva ženica k bolni Marjeti in ji prinesla nekaj okrepčila. Tudi ona je hodila le po trnju v življenju, zato je razumela siromake in solze so jo polivale pri pogledu na vas trpine.

Marjeta je ležala v kotu, ob vsaki strani pa eden izmed vaju. Marjeta je bila podoba bridkega trpljenja: na rjuhi se je črnila strijena kri, črni, okrvavljeni lasje so ji padali razpuščeni na ramena, na čelu so se poznale krvne srage, oči so bile napol odprte, usta so bolestno zevala, znamenje, da trpe žejo.

Ej, hudo se je pokorila za storjeni greh!

Kožulinka je vam bila posebljen angel varuh. Ker ji je bila neprijetna samota v napol razpadli bajti v osamljeni vasi, se je preselila k vam. Na ta način je temlaglje stregla vam Tržačanom, kakor so vas nazivali ljudje.

Županov hlapec ji je preselil nekega jutra vse imetje: mizo, dva stola, postelj, trhlo omaro, nekaj kuhinjske posode, nekaj obleke in črvivo skrinjo z razno navlako; popoldne je pripeljal še nekaj drv.

Starko so hranili občani po številkah, hodila je od hiše do hiše. Odslej je nosila hrano na dom in delila z bolno Marjeto. Ljudje so to vedeli, zato so radi kaj boljšega primaknili.

Iz kočje je izginila moreča skrb, in nje prebivalci so skupno lažje prenašali butaro življenja. V jasnih trenutkih so si celo ustvarjali lepše čase ...

»Ko ozdravim,« je govorila Marjeta, »pojdem v službo, vi pa boste skrbeli za moja mala dva. Pošiljala vam bom že toliko, da vam ne bo sile. Tudi obleke vam bom poslala.«

Marsikaj je ukrenila Marjeta v razboljeni duši, hrepeneči po nedosežni sreči in tolažila življenja trudno starko z jasnimi mislimi, da se je še njej prikazal v mračni daljavi pramen upanja ...

Toda Marjeti je bilo odločeno drugače: ko je prihajala pomlad v deželo in so v grajskem gozdu ozelenele prve bukve, bila je poklicana v boljše življenje, kjer cvete večna pomlad, kjer ni prevare, ne trpljenja.

Tako sta postala siroti, draga otroka, enaka poljskemu cvetju, ki ga hrani nebo z oživljajčo roso in ga tolaži lahen veter, kadar nagne otožno glavico.

Oče župan so ugibali in ugibali, kam naj bi z vama. — Vsakdo se vaju je branil kakor plevela. Slednjič vaju je izročila občina v oskrbo stari Kožulinki proti skromnemu plačilu.

Življenja trudna starka si ni več prosila smrti. Zavedala se je svoje dolžnosti, ki jo je izpolnjevala prav tako, kakor je obljubila rajnki Marjeti na smrtni postelji.

»Bog me jima pusti, Bog me jima pusti!« je čestokrat ponavljala, »vsaj toliko časa naj še živim, da shodita, potem naj se zgodi Njegova sveta volja. Kaj bi ubožčka brez mene! Še ptičice izpelje starka iz gnezda, a vidva ne bi imela roke, da bi vama razvezala povojčke.«

Ej, marsikatero noč je vama posvetil usehla žena! Preskrbela je od nekdol veliko, staro zibelko, privezala ji vrv na sprednjo nogo in vaju zibala in zibala ter pela s hripavim, zamolklim glasom. Ko sta zaspala, prebirala je jagode na ogoljenem molku.

V snu sta se smejala, da so vama drhtela rdeča lička in je celo starko posilil smeh. »Glej, kako se smeje nedolžnost nedolžna,« je mrmrala med sabo, »z angelci se igrata, z angelci . . .«

Jaz pa pravim, da vaju je v sanjah privijala mati v svoje naročje in vaju vodila po nebeških stezah, visoko nad zvezdami.

Tako so vam minevali dnevi . . . Dan je bil enak dnevu in baš zato so bili kratki; bežali so tako, kakor beže vali v potoku; nihče jih ne vpraša, ne kod ne kam. Minulo je že leto, odkar so položili Marjeto v grob. Starki se je zdela ta dolga doba le eden dolg dan, poln napora in truda. —

Spet so ozelenele grajske bukve, detali so bobnali po preperelih deblih. Vsaka stvar se je iznebila nadležnih spon in tudi vidva sta se iznebila povejev. Stopicala sta negotovih korakov krog koč. To je bilo veselje za vajino rednico! Skrbno je čuvala vajine prve stopinje, da jo je zvečer bolelo odrevenelo telo zaradi priklanjanja in pregibanja.

Skoro so se vama utrdili koraki. Povsod je vaju bilo zadosti. Kadar je odvrnila starka Filipa od blata, je Jakob padel v lužo; kadar je otela Jakoba živini, prišel je Filip pod voz in tako se je vrstilo danzadnem.

Nebo je vama naklonilo novega prijatelja: некоč sta zašal preko travnika, zapeljal je vaju bil metulj, k Poljčevemu dedu; nahranili so vaju z debelimi črešnjami; odtedaj ste bili dobri prijateljici. Ko sta izginila izpred koč, dejala je Kožulinka: »Pri Poljcu bosta!« In vedno je uganila. Ded so vaju gugali na kolenih in vaju božali; vidva sta jim pa mršila dolge, sive lase in iztikala vivček izmed škrbastih čeljusti.

»Ej, rad vaju imam, rad!« so pravili, ker sta ubožca brez matere in očeta. — »Tudi jaz sem ostal tako sam na svetu, kakor ostane pozabljen klas na strnišču in zato se mi ni nikdar dobro godilo.« —

Nekoč je zavpil sosed preko meje: »Ded, brezovke, brezovke bo treba, Tržačana sta postala živo seme!« Pa so vaju ded k sebi stisnili in odvrnili: »Kdo bi vaju tpel, saj sta zadosti tepena!«

Filipu je jeseni podarila dobra roka par črevljčkov. Imel je ozeble noge. Ponosno je stopal pred kočo in se vadal hoditi v obuvalu, ki mu je oviralo korak. Otožno ga je motril Jakob in želel je tudi svojim bosim nožicam enakih čreveljčkov. Filip je razumel bratčev pogled, sezul si je levo nožico in dal črevelček Jakobu, rekoč: »Na tudi ti enega«. Ves vesel si ga je ta nataknil in hodila sta odslej še bolj zadovoljna, ker sta imela eno nogo obuto.

Odkar sem zvedela žalostno povest vajinih mladih dni, postala sem vama tudi jaz prijateljica. Ljubila sem vaju, kakor ljubi slavec tihe noči...

Iz vajinih črnih, velikih oči sem čitala čarobne pravljice in pesmi iz davnih dni...

Prinašala sta mi poljsko cvetje, jaz sem pa poskrbela za vajin želedeček in vaju iznenadila z malenkostnimi igrčkami, ki so vaju bolj razveseljevale, kakor razvajenega otroka moderne dragocene igrače.

Spočetka so vama nagajali šolarji in vaju obsipali z nelepimi priimki, seveda ne vsi; mnogo mladih src, ki so jih starši lepo učili, je bilo vama naklonjenih.

Odkar smo si bili postali dobri prijatelji, zmanjšalo se je število vajinih neprijateljev in kmalu so vaju ljubila vsa mlada srca. Nihče ni vama več prestrezal pota, nihče ni vaju več zmerjal. Le priimek »Tržačana«, ki sta ga prinesla s seboj iz Trsta, je vama ostal.

Marsikateri priboljšek je vama podarila nežna detinska roka, češ, to bo pa za Tržačana. Zaznali so otroci za vajino uboštvo in v mladih dušah se je zbudila misel: Jaz imam očeta in mater. Oba skrbita zame in me ljubita, a ona dva sta sama kakor cvet na polju, ki ga lahko vsak brezsrčnež pohodi; dal jima bom kruha; meni se ne bo poznalo, onadva bosta pa zadovoljna.

Poljskemu cvetju so odločeni kratki dnevi... Komaj vzcete in dvigne glavico proti solncu, že mu poje jeklena kosa pesem o smrti...

Štirikrat so vama ozelenele grajske bukve in ko so ozelenele petič, ozelenel je tudi vajin grob za cerkvijo. —

Kako je že bilo? —

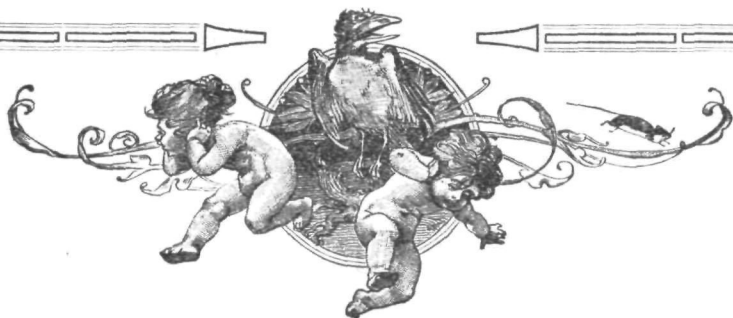
S Poljčevo deklo sta šla na polje h globoki Krki. Tekala sta za metulji in ji izginila izpred oči. Hipoma je začula močan pljusk — obupen krik — hitela je proti reki — a vaju ni bilo več na izpregled. — — —

Le veliki kolobarji na brezdanjem tolmunu so pričali o grozni nesreči...

Prihodnji dan je vaju potegnil ribič iz vode. Za vama ni tarnala ljubeča mati, čakala je vaju na nebeški stezi, da vaju povede v kraje veselja in radosti.

In sladkost vajine duše sem vama čitala z zadovoljnega obličja, ko sta ležala med jesenskim cvetjem v mrtvašnici, bela kakor novopadli sneg . . . Velike krizanteme so vama drhte le v stisnjenih ročicah. Nihče si ni brisal solz ob vajini jamici, vsakemu je pravilo srce, da nista bila ustvarjena za ta svet . . . Stara Kožulinka je poškopila beli krsti z blagoslovljeno vodo in vzdihnila: »Prosim zame, da pridem skoro za vama!« —

In kadar zagledam na morskí gladini osamljena čolna, spomnim se nehote žalostne povesti vajinega kratkega življenja. Ne morem si kaj, da mi je duša otožna . . .

Zvezdice.

*Zvezdice oči srebrne
pohitele v tmíne črne —
obiskale tam cvetice,
svoje míle so sestrice;
v pesmi se sklonile nanje
in jim šepetale sanje: —
Sanje, nitke čudovite,
misli božje v njih so skrite;
kdor jih ljubi in posluša,
temu je vesela duša.
V svítu luninem pretekana
spava, sanja vsa poljana . .*

*Zvezdice pa — en, dva, kviško!
vrh neba lovijo miško;
ena lovi, druga šteje,
tretja se, četrta smeje.
Eh, ve nagajivke male,
kaj ne boste še zaspale?
Mati-luna siblje, siblje,
spanca ni, kaj bo, ugiblje — —
Pride smaj-oblak od juga,
svezde skrije, v sen saguga;
za vasjo, izsa tolmuna
iz oblakov gleda luna . . .*

Fran Žgur.

